

KASIM SULJEVIĆ

RADNIČKA DEMOKRACIJA U KONCEPTU DE LEONOVA UNIONIZMA

Daniel De Leon¹ (1852–1914) bio je ideolog i vođa Socijalističke radničke partije (Socialist Labor Party) SAD, predavač međunarodnog prava na Columbia univerzitetu, ucjeljivač marksističke misli američkom proletarijatu i uzor revolucionarne etike. Njegova djela izdavala je i »Radnička borba« (Cleveland, Ohio) kao jedini radnički revolucionarni list na hrvatskosrpskom jeziku, namijenjen našim radnicima – iseljenicima u okviru Jugoslavenske socijalističke radničke federacije. »Radnička borba« se zalagala za društveno vlasništvo, isticala klasni položaj, nužnost i potrebu socijalne revolucije. Među naslovima objavljenim i »Radničkoj borbi« treba spomenuti djela De Leona: Radnici rudarima, Šta je industrijalizam, Znanstveni socijalizam K. Marxa, U prilog Rusiji, Reforma ili revolucija (1924), Jezuitizam i socijalizam, Socijalistička obnova društva, Marxizam protiv anarhizma, Individualizam i socijalizam, Rusija u revoluciji (1935 – »u spomen slavu ruske boljševičke revolucije«), Čemu nas uči štrajk, Goruće pitanje u radničkim junijama (1918), Industrijski junionizam (1934).²

U ove jubilarne dane Oktobra i Lenjina potrebno je makar podsjetiti na odnos Lenjina i De Leona, o kome govori Olivie M. Johnson oktobra 1927, dakle na deceniju Oktobra, u predgovoru Rusija u revoluciji ističući da se De Leon i Lenjin nisu neposredno sreli, iako su bili zajedno na nekim međunarodnim radničkim skupovima, te da je Lenjin ukazao na De Leona čiji je rad i misao poznavao i cijenio. Lenjin je priznao da je De Leon posredstvom svojih spisa igrao važnu ulogu u izgradnji socijalističkog društva.

Zanimljiv je citat Roberta Minora u »N. Y. Werald« od 8. februara 1919, iskazan kao Lenjinov: »Daniel De Leon prvi je izradio ideju so-

¹ Zapoostavljanje i neupućivanje na povijest socijalističke misli američkog radničkog pokreta vidi se i u tome što među autorima, naslovima i obilnoj bibliografskoj građi u oblicima učešća proizvođača u upravljanju — radničkoj demokraciji, uz iscrpan prikaz i naše literature o samoupravljanju, što ju je skupio Miroslav R. Ačimović, a izdao Institut društvenih nauka u Beogradu, 1966, kroz prikaze i anotacije, nema ni pomena o De Leonu, njegovom teoretskom konceptu industrijskog unionizma i proleterke revolucije.

² Godina štampanja djela na našem jeziku.

vjetske vladavine, koja se razvijala po njegovoj ideji. Buduće društvo biće organizovano po sovjetskim načelima. (. . .) Naše osnovno načelo je industrijski (j)unionizam. To je što mi gradimo.«

U knjizi Arthura Ransome, Šest sedmica u Rusiji 1919, stoji da osnova narodnog predstavnštva treba da bude u industriji, koju je isticao De Leon još prije 1905. godine, što nosi klicu sovjetskog uređenja, te da je Lenjin uneo nekoliko misli De Leona u novi program KP, i na taj način odao počast njegovoj uspomeni.

Na Kongresu Sovjeta o radničkim pravima, Lenjin je istakao utjecaj koji je na njega učinio De Leon, te da temelje industrijske unije koriste Sovjeti i priznao da je De Leon prvi američki socijalista čije ideje utječu na evropsko mišljenje.

(Po petrogradskom telegramu Arno-a Disch Fleurt-a N. Y. »Worald« od 31. januara 1918).³

»Lenjin je bio poštovalac Daniela De Leona, smatrajući ga najvećim modernim socijalistom, jedinom poslije Marxa, koji je doprineo socijalističkoj misli. Bio je ubjeđen da će industrijalna Država, kako ju je shvatio De Leon, morati biti konačni oblik uprave u Rusiji.«⁴

De Leon nije dočekao Oktobar, ali je pomno pratio i objašnjavao rusku revoluciju 1905, a ova je prolog u revoluciju 1917, sve do smrti s predosjećanjem i dubokim ubjedenjem da će se zbiti tok proleterskih revolucija i da u evropskom socijalističkom pokretu mora doći do revolucije i rascjepa o čemu je obavještavao Zapadni svijet (članci su skupljeni u knjizi »Rusija u revoluciji«), ističući svojim analitičkim umom da ruskoj revoluciji pripada budućnost.

Krajem ljeta 1920. Lenjin piše pismo Buharinu i izričito traži da se izda na ruskom jeziku knjiga De Leona: Two pages from Roman History, Plebs and Labor Leaders, The Warning to the Graccho,⁵ s primjedbama i predgovorom Louis C. Fraine, a o djelu bi i on napisao svoja zapažanja. Ova knjiga De Leona nije izašla na ruskom jeziku za Lenjinova života. Tek 1932. godine izdana su »Izabrana djela« De Leona u prijevodu B. i T. Pavinskih s predgovorom i primjedbama L. Rajskog. Lenjinov napis o De Leonu u ovom izdanju vjerojatno nije objavljen.⁶

Radnički pokret u svoja dva aspekta: ekonomski pokret i politički pokret po De Leonu su jedno, prvi mu daje snagu, a drugi probojnost. Socijalizam ne može pobijediti ako se radnički pokret svede samo na političku osnovu, niti ako se svede samo na ekonomsku osnovu. Svaka jednostrana pobjeda je i dan poraza. Moraju se prožeti oba polja, industrijsko i političko.

³ Usp. svi navodi: »Rusija u revoluciji«, str. 48.

⁴ Izjava Johna Reeda pred Nacionalnim izvršnim odborom SLP, 1918. Usporedi: Industrijski unionizam, str. 4. Kao i: Mark Perlman: Labor Union Theories in America, Background and Development, Row Peterson and Company, 1958, str. 76.

⁵ Published by the National Executive Commite Socialist Labor Party, New York 1915, str. 89.

⁶ Usp. Sočinenija, tom 1935, str. 439. I po Luis Fischeru (»Das Leben Lenins«, Kiepenheuer Witsch Köln, — Berlin, 1965, str. 525) — prijevod ove knjige nikada nije objavljen.

Union, za francusku riječ *sindicate*, iskazuje se u dva svoja vida: strukovni⁷ i industrijski. Porijeklo sindikalizma je francusko, a unionizma američko. Za De Leona unionizam nije sindikalizam, jer im se koncepcije razilaze. Industrijski unionizam uzima za princip *strukturu* ekonomske organizacije, a sindikalizam *funkciju* ekonomske organizacije, (»fizičku silu«). Industrijski unionizam je proizvod visoko razvijenog američkog kapitalizma, čija je svrha obaranje političke države. Po njemu stvar upravljanja proizlazi iz same ekonomske strukture organizacije.

Uloga političke akcije je prelazna-prolazna, premda je nužna. Revolucionarni cilj, uspostavljanje socijalizma je funkcija ekonomske organizacije. »Fizička sila« traži revolucionarni čin i urođena je ekonomskoj organizaciji, otud je elemenat sile, ne samo u militatnoj organizaciji nego i u »stroju ekonomske organizacije«, a ova je zametak buduće uprave Republike Rada. Politički pokret traži silu (a ova uključuje i nasilje) koja ima klasnu masovnost u proletarijatu.

De Leon traži okupljanje proletarijata na industrijskom i političkom polju. Unija, kao ekonomska organizacija radnika, neophodna je za emancipaciju radničke klase, čini osnovu radničkog pokreta, imanentna joj je klasna svijest, »samoorganizacija«, kao jedinstvo i disciplina, i po njoj je radnički pokret u suštini politički pokret. De Leon diferencira industrijalizam spram kapitalizma i socijalizma. Kapitalizam nije samo privatno vlasništvo već i društveni sistem kapitala. Socijalizam obara privatno vlasništvo, ali to još nije socijalizam, jer bi po tome i državno vlasništvo bilo socijalizam. Socijalizam je društveni sistem gdje se sredstva proizvodnje nalaze pod vlasništvom, kontrolom i upravljanjem naroda, od naroda i za narod, u kojem je klasna vladavina dokrajčena i izvršena je ekspanzija radničke klase od ekonomske i političke vladavine. Industrijalizam je sistem ekonomske organizacije radničke klase organizovane u jednu uniju koja je destrukcija i nasljednik kapitalističkog sistema.

Na tragu Marxa,⁸ De Leon zaključuje: ekonomska organizacija istura istinsku političku partiju rada u front rada prema kapitalu, i bez političke akcije proletarijat se ne bi mogao industrijski svrsishodno organizovati. Esencijalno pitanje – misija ekonomske organizacije i misija političke akcije, kao i njihov međusobni odnos, De Leon dijalektički revolucionarno postavlja, a to znači ni korak razdvajanja jer, po njemu, politička partija rada je nužnost, organski izdanak revolucionarnog proletarijata. »Nije uloga političke akcije da uzme i drži proizvodne snage

⁷ Ranije je unija označavala zanatsko udruženje, po De Leonu »prirodan proizvod« zajedništva. Za natski unionizam je organizovanje prema alatu. U biti je cijepao radničku klasu, jer je parcijalan u borbi i zahtjevima, a na političkom polju iskazivao se frakcijski.

⁸ Iz De Leonova koncepta može se zaključiti da je shvatio bit marksizma. U polemici s Mallockom (djelo: Marx on Mallock or Facts fiction, 1908, str. 1) ističe ono što mnogi nisu i poslije njega shvatili — da je »Kapital« ne samo ekonomija (kritika političke ekonomije) već i sociologija, historija i filozofija

zemlje; revolucionarni čin uzimanja i držanja je nezavisan od političke akcije«. ⁹ To je neophodno za 'razlog' opstanka jedne političke partije i njen 'sastav'. ¹⁰

Industrijalizam sadrži tri elementa: 1. o b l i k – proletarijat je jedan. otuda i nužnost njegovog organizovanja. 2. t a k t i k a – organizacija djeluje na ekonomskom i političkom polju. 3. c i l j – političku državu zamijeniti industrijalnom, tj. socijalističkom republikom.

U svojoj objedinjenosti oblik, taktika i cilj djeluju neposredno, kao jedinstvo sredstva i cilja, jer: »ne može se valjano pojmiti jasnoća cilja bez tačnosti sredstava«, ¹¹ a cilj socijalističkog pokreta jeste socijalistička zajednica.

Političku državu, koja u kapitalizmu čuva prevlast vladajuće klase, smijenit će industrijski unionizam – industrijskom upravom, tj. samoupravljačkim društvom. Ovakva uprava prethodi organizaciji, a ova zajednici rada i slobodi.

Unionizam upravu zamišlja kao samoupravu koju prati »nužna demokratska mjesna samouprava«. ¹² De Leon teritorijalizaciju vlasti zamjenjuje funkcionalizacijom upravljanja i organizovanja, što je i tendencija društvenog razvoja. Nacionalni princip, teritorij i državnost, kao okviri klasne vladavine, industrijalni unionizam smješta nacionalnu državu u predstavnička tijela, jer: unionizam je protiv »parlamentarnog idiotizma«, kao i politikanstva koje odbacuje silu, političku akciju i hoće legistativno obaranje klasne vladavine.

»Pupčana vrpca« socijalističkog pokreta vodi od nasilja, koji fizičku silu svodi na stvaralačku silu, preko utopizma, koji apelira na volju, do marksizma koji je radničkom pokretu dao historijske dimenzije; tako se i industrijalni unionizam poziva i vezuje na revolucionarnu američku tradiciju i ustav koji teorijski ozakonjuje revoluciju i promjene, zato po De Leonu princip nacije je princip unije. Otuda je unionizam spoj američkih prilika i marksističke teorije. Simbol unionizma i američkog radničkog pokreta je »ruka i čekić«, a evropskog »srp i čekić«. Zato i poseban pristup i teorijska koncepcija u organizovanju i smislu proletarijata. Ovo ima, ne formalno, već principijelno historijsko značenje.

»Mi socijalisti nismo reformisti; mi smo revolucioneri«, ¹³ jer, po De Leonu, reforma ne mijenja bit stvari, unutrašnje ustrojstvo. Socijalistička zajednica ne dolazi sama od sebe, za nju su potrebni: klasna borba, revolucionarne ideje, filozofija i etičnost; jer: »ljudi prave pokrete, a pokreti ljude«, ovim se princip stavlja iznad ljudi. Reformista prezire organizaciju i ignoriše teoriju, revolucionar spreže organizaciju i principe. De Leonov »revolucionar« je u stvari komunista, mada ga tako ne imenuje, jer se potčinjava volji većine, ne uzdiše se iznad organizacije, lična mu sloboda ne protivrječi kolektivnoj slobodi. Revolucija, po De Leonu, ne može se izvesti bez političkog tijela i političke pobjede, ali ova mora

* De Leon: Industrijski unionizam, str. 42.

⁹ De Leon: Socijalistička obnova društva, str. 61.

¹⁰ De Leon: O politici, (polemika De Leona s anarhistima) 1923, str. 4.

¹¹ De Leon: Socijalistička obnova društva, str. 71.

¹² De Leon: Reforma ili revolucija, str. 6.

»zateći« radničku klasu industrijalno organizovanu, tj. sposobnu da zaposjedne poduzeća, proizvodnju i raspodjelu, sposobnu da preuzme čitavu kontrolu nad proizvodnim snagama zemlje.¹⁴

Jer, politička organizacija proletarijata je nesposobna za »uzimanje i držanje industrijskih poduzeća«.

Centralni upravni organ socijalističke republike nije organizovana sila vladajuće klase, već isključivo uprava proizvodnih snaga zemlje, čiji sastavni dijelovi moraju biti isključivo industrijalni, tj. proizvođački.¹⁵ Ta da će centralni autoritet političke organizacije, kojem se nekad moralo prilagoditi, prestati da postoji jer će otpasti svaka politička država.

De Leona zanima više »sastav« ekonomskog pokreta, a ne »sastav« političkog pokreta. Ovim ne odbacuje politički pokret, već ga stavlja u historijski smisao klase; zato De Leon, dosljedno Marxu, ima poziciju klase, na kojoj gradi strategiju, a koju ne prati i adekvatna taktika.

Značajno je, što je De Leon uočio, odvajanje političke organizacije od svoje radničke osnove čiju visinu mjeri visinom pokreta, jer »u 20. vijeku ne može se kretati brže, nego što se kreću mase«, što traži revolucionisanje mase i »revolucionisanje individue«. Revolucionarni pokret uvijek kritikuje samog sebe (Marx – revolucija uvijek kritikuje sebe); mora biti na visini principa. Socijalizam traži snažne individue, a ne mediokritete. De Leon je beskompromisan prema onima koji vuku stvar pokreta natrag, i njih naziva »radnički poručnici kapitalističke klase«, prema aristokraciji u radničkom pokretu i uočio je tendenciju – kao što se kapitalistička klasa feudalizirala, tako se i radnička klasa kapitalizira.

Štrajk je smatrao samo putem do revolucije, a ne metodom revolucije, već metodom postojećih uslova koji se teže može izmijeniti nivoom kompromisa. Po njegovu mišljenju štrajk ukazuje na vlastite nedostatke, na više ciljeve pokreta i da »nešto« postoji.

Industrijalizam se odnosi prema h e j v u d i z m u¹⁷ kao ekstremizmu, koji fizičku silu uzima za stvaralačku moć, odbacujući socijalističku misao, nivo mu je anarhizam i hazarderstvo. On industrijalizam smatra »socijalizmom u radničkom odijelu«. Domet mu je »pojedinačna ekspropriacija«, i svodi se na »industrijalizam sa svečanom košuljom«.

Učenje De Leona, kao »životno obilježje socijalizma«, smjera ka ukidanju političke države (što je drugo ime za kapitalizam), klasne vladavine, gdje »svojina vlada nad čovjekom, a ne čovjek nad svojinom«. Princip teoritorija želi da zamijeni principom industrije, ekonomskom organizacijom kao osnovom političkog života.

Svojinu učiniti društvenom svojinom, kao bazom industrijalnog uređenja (što je drugo ime za socijalizam). Misiya unije je da organizuje ujedinjenjem, a ujedinjuje organizovanjem (što je drugo ime za asocijaciju), u kojoj je osnov jedinstva i revolucije. Politička partija je organski izdanak ekonomske organizacije proletarijata, prema tome, konzekvenca, a ne ishodište političke borbe. Odbacuje podržavljenje koje

¹⁴ De Leon: Ibidem, str. 25.

¹⁵ De Leon: Industrijski unionizam, str. 63.

¹⁷ De Leon: Socijalizam protiv anarhizma, str. 24.

uništava najmanje odnose »bez ekonomskog oslobođenja, svaka druga sloboda je sanjarenje«, zato socijalizam nije patronatsko društvo, već društvo jednakih ekonomskih mogućnosti.

De Leon je politiku podređivao ekonomiji, shvaćajući da su društvena pitanja u bitnosti politička pitanja. Uočio je da se kapitalistička ekonomija promeće u politiku i da socijalistička ekonomija ne može potpuno izbjeći taj proces. »Industrijalizam«, ističe De Leon, »ponosno objavljuje načelo da se sredstva proizvodnje prenesu u ruke radničke klase«.¹⁸

Ako unionistički pokret na čijem je čelu stajao Daniel De Leon nije imao ekstenzitet i snagu da obrne historijske tokove novoga svijeta, svojom idejnom stranom, kao teorija socijalne revolucije, ulazi u povijest ideja radničke demokracije, što ga stavlja iznad mnogih teoretičara i vođa radničkog pokreta.

1. Rezultat je američke tradicije i njenog organskog rasta, gdje je, po Marxu, »socijalizam nastao bez inostrane pomoći«.¹⁹

2. Revolucija po njemu je proizvod integralno shvaćenog društva i promjena u njegovim osnovama, gdje »revoluciju ne sprovodi jedna partija, već cijela nacija«.²⁰

3. Lenjinizam svojim konceptom stoji na političkoj revoluciji, unionizam u svom konceptu ima stanovište socijalne revolucije, što uz Korschia i Gramscia, stavlja De Leona na nivo mislilaca koji su oživjeli teoriju socijalne revolucije.

4. Utjecaj De Leona na Lenjina i njihova relacija traži studiozniji pristup.

5. De Leon je više shvatio i obnovio marksizam nego ga misleno probudio, ali i time neosporno osigurava sebi mjesto u povijesti marksističke misli.

¹⁸ De Leon, Industrijski unionizam, str. 87.

¹⁹ Usp. Marx o socijaldemokratskoj partiji Njemačke, Bismarku i zakonu o socijalistima, Pregled, 5/66. str. 437.

²⁰ Ibidem, str. 339-340.